

Høyringsutgåve

E39 Storehaugen - Førde

Konsekvensutgreiing kulturarv Espeland

Statens vegvesen

DOKUMENTINFORMASJON	
RAPPORTTITTEL:	E39 STOREHAUGEN – FØRDE. KONSEKVENSETGREIING KULTURARV ESPELAND
DATO:	09.12.2022
FILNAMN:	2022-12-09 E39 STOREHAUGEN – FØRDE KU KULTURARV ESPELAND.DOC
OPPDRAKGJEVER:	STATENS VEGVESEN, DIVISJON UΤBYGGING, E39 STOREHAUGEN - FØRDE
PLANMYNDE:	SUNNFJORD KOMMUNE
UTARBEIDA AV:	ATLE JENSSSEN, STATENS VEGVESEN, FAGRESSURSER UΤBYGGING/PLAN UTBYGGING/KLIMA OG MILJØ UΤBYGGING
SIDEMANNSKONTROLLERT AV:	
GODKJENT AV:	MAGNA FONDENES VANGSNES, STATENS VEGVESEN

Forsidefoto: Espelandsområdet. Foto: Statens vegvesen 2022

FORORD

Denne temarapporten er utarbeida som ein del av arbeidet med reguleringsplan med konsekvensutgreiing for E39 Storehaugen – Førde. Konsekvensutgreiinga er utført etter metoden skildra i Statens vegvesen si handbok *V712 Konsekvensanalyser (2021)*. Utgreiinga er eit tillegg til KU som vart gjennomførd i kommunedelplanfasen og omhandlar konsekvensar som følgje av massedeponi på Espeland.

Tiltakshavar og ansvarleg for utgreiinga er Statens vegvesen. Temarapporten dokumenterer registreringar og verdivurderingar for kulturarv på Espeland og vurderer konsekvensane av det aktuelle utbyggingsalternativet som vart vald i kommunedelplanfasen.

I Statens vegvesen Divisjon utbygging/Utbyggingsområde vest/Førdepakken er Magna Fondenes Vangsnæs prosjektleiar for prosjekt E39 Storehaugen – Førde. Fagansvarleg for fagtema kulturarv er Atle Jenssen.

Bergen, desember 2022

Innhold

Innhold	3
Samandrag	5
Krav til utgreiing og kunnskapsgrunnlag	5
Konsekvensanalyse.....	6
Konsekvensar og skadereduserande tiltak i anleggsperioden	7
1 Bakgrunn og krav til utgreiing	8
1.1 Bakgrunn for planarbeidet	8
1.2 Overordna mål og føringer for fagtema Kulturarv	10
1.3 Krav til utgreiing	12
2 Metode.....	13
2.1 Temadefinisjon	13
2.2 Dei 3 trinna i metoden.....	15
2.2.1 Trinn 1: Vurdering av konsekvens for delområde	15
2.2.2 Trinn 2: Konsekvens av alternativa	18
2.2.3 Trinn 3: Samla konsekvens av alternativa	18
3 Utgreiingsalternativ og tiltaksskildring.....	19
3.1 0-alternativet – referansealternativet.....	19
3.2 Storehaugen – Brulandsberget	19
3.3 Massedeponi på Espeland	21
4 Kunnskapsgrunnlag	22
4.1 Generell karakteristikk.....	22
4.2 Kunnskap og kjelder	23
4.3 Svar til planprogram	23
4.4 Alternativ 0, temaspesifikke forhold	23
4.5 Influensområde	23
4.6 Delområde	24
5 Trinn 1: Verdi, påverknad og konsekvens for delområde	25
5.1 Verdikart.....	25
5.2 Delområde KA-1 Espeland 1	26
5.3 Delområde KA-2 Espeland 2	29
5.4 Delområde KA-3 Espelandsdalen	32
6 Trinn 2: Konsekvens av alternativ.....	35
6.1 Samanstilling av konsekvensar	35

6.2 Konsekvensar og skadereduserande tiltak i anleggsperioden	35
6.3 Uvisse	36
7 Referansar	37
7.1 Skriftelege kjelder.....	37
7.2 Kjelder på internett.....	37
7.3 Munnlege kjelder	38

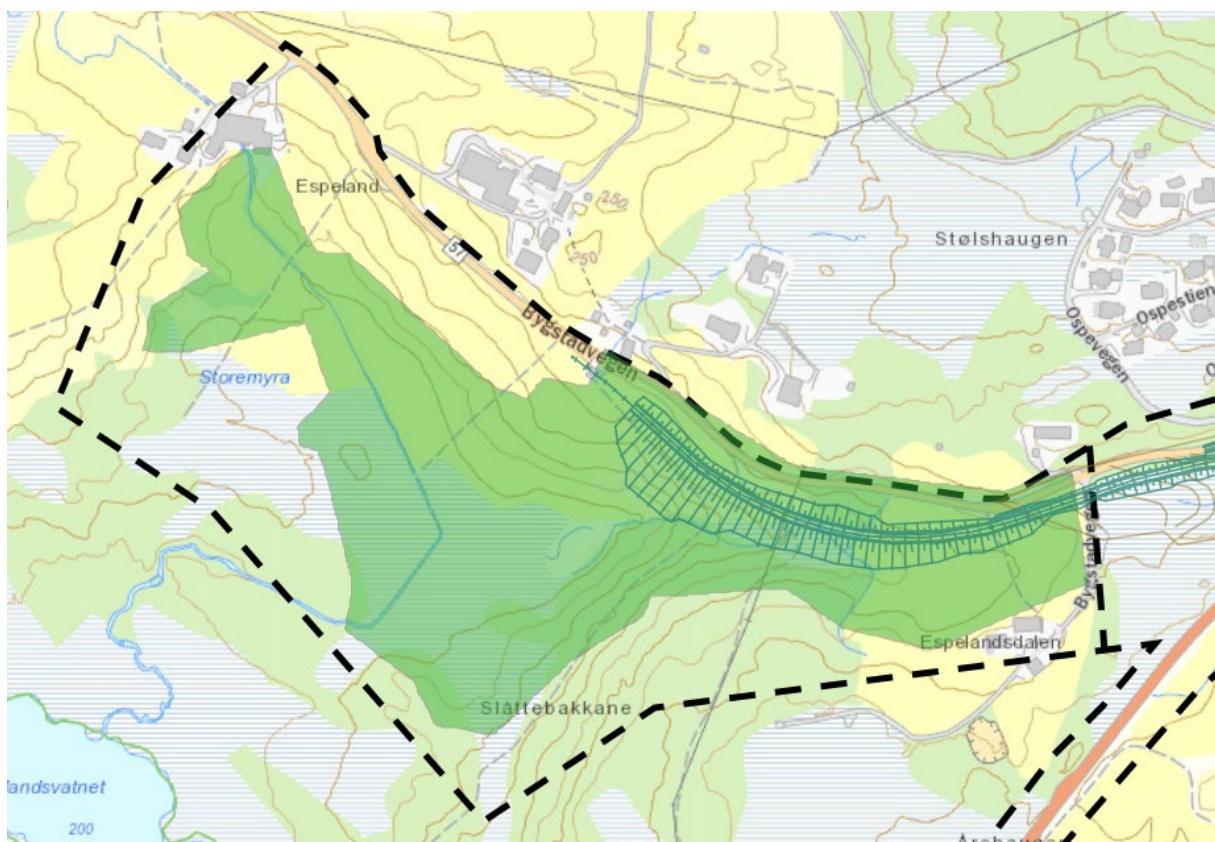
Samandrag

I samband med Statens vegvesen sitt arbeid med reguleringsplan for E39 mellom Storehaugen og Førde, i Sunnfjord kommune i Sogn og Fjordane, er det utført ei konsekvensutgreiing for tema kulturarv for massedeponiet på Espeland. Rapporten er utarbeidd etter Statens vegvesen sin metodikk for ikkje-prissette konsekvensar i *Håndbok V712 Konsekvensanalyser* (Statens vegvesen 2021).

Krav til utgreiing og kunnskapsgrunnlag

Det vart av Sunnfjord kommune vurdert at plan om massedeponi på Espeland utløyste krav om konsekvensutgreiing for einskilde tema, jf. §§ 6, 7 og 8 i Forskrift om konsekvensutgreiing, men ikkje krav om eige planprogram. Aktuelle tema måtte ugreiaast i høve til konsekvensar for kulturminne:

- i. Tilpassing til landskapet
- ii. Handtering av kulturminne innan planområdet

Figur 0-1. Lokalisering av massedeponi på Espeland (Statens vegvesen 2022).

Konsekvensanalyse

Analysen er gjort for det føreslegne deponiområdet på Espeland då dette ikkje vart utgreidd i konsekvensanalysen til kommunedelplanen, vedtatt i 2013 (Statens vegvesen 2012).

Lokalisering av permanent masselager på Espeland er vist i figur 0-1 ovanfor.

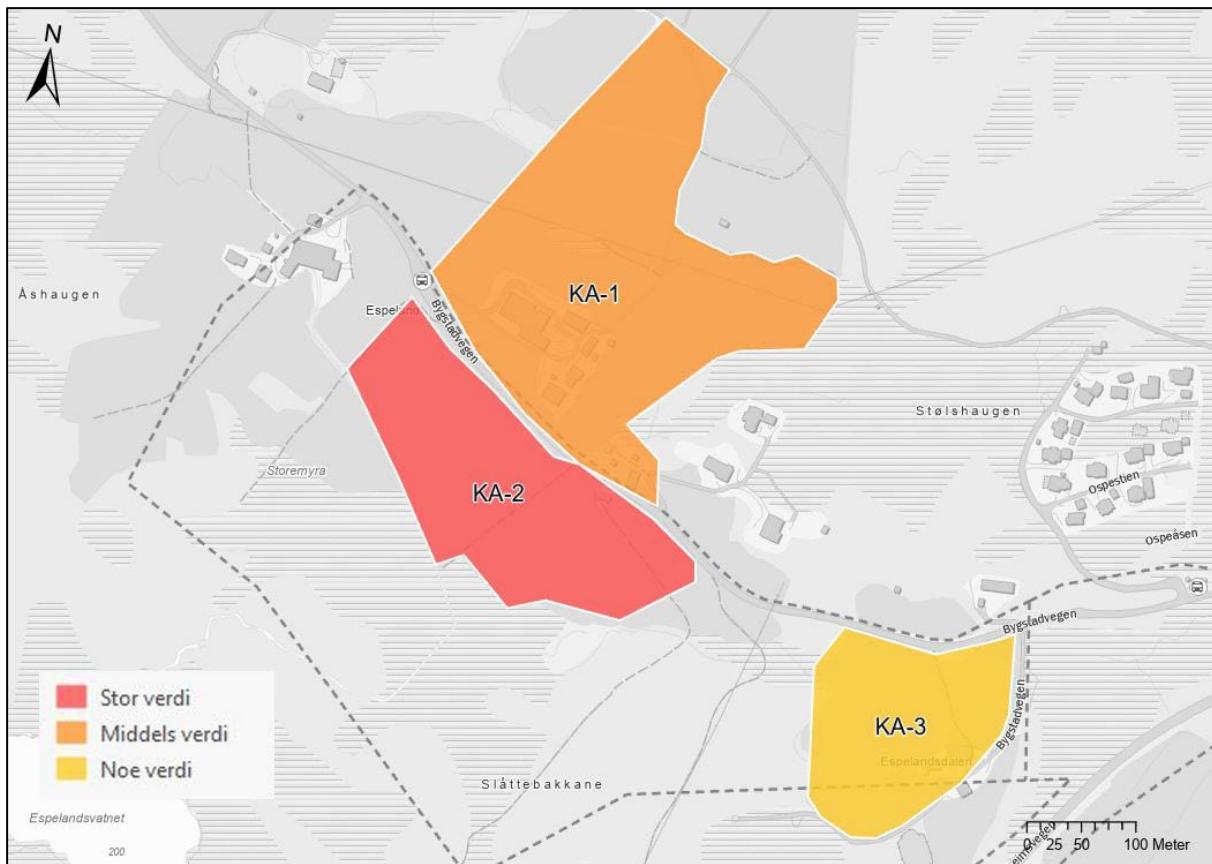
Det er innhenta informasjon om området frå tilgjengelege databasar og lokalhistorisk litteratur. Det er delt inn i tre delområde (kulturmiljø) utifrå registreringskategoriane gitt i handbok V712. Alle delområda er av typen *gardsmiljø*, og to av delområda består av både førhistoriske og nyare tids kulturminne.

Tabell 0-1. Delområde og verdi.

Id	Namn	Kategori	Vurdering	Verdi
KA-1	Espeland 1	Gardsmiljø	Gardsmiljøet på Espeland består i hovudsak av relativt vanlege gardsbygningar frå 1800-talet, men som er halde i god stand. Eldhuset på bnr. 13 kan vere frå byrjinga av 1600-talet, og vil såleis vere automatisk freda. Kulturlandskapet er velhalde, og utgjer ein viktig del av heilskapen til kulturmiljøet. Delområdet har lokal/regional forvaltingsverdi.	Middels
KA-2	Espeland 2	Gardsmiljø	Delområdet består av tre automatisk freda kulturminne, ein nyare tids bygning og kulturlandskapet som kulturminna ligg i. Det manglar detaljert skildring av dei førhistoriske kulturminna, men dei skal innehalde både busetnadsspor og gravminne, og har såleis truleg stor vitskapleg kunnskapsverdi. Dei automatisk freda kulturminna vert difor vurdert å ha stor verdi, medan bygningen og kulturlandskapet er meir vanleg, og er vurdert å ha noko verdi.	Stor
KA-3	Espelandsdalen	Gardsmiljø	Den automatisk freda dyrkingsflata (ID 294852) er vanleg førekommande og har noko kulturminneverdi. Kulturlandskapet er ope og velhalde og dannar ei uforstyrra ramme ikring det ovanfor nemnde kulturminnet. Dette har noko verdi. Gardshusa er representative for ein vestlandsgard frå tidleg eller midten av 1900-talet, og vert vurdert å ha noko verdi.	Noko

Tabell 0-2. Samanstilling av konsekvensar for tema Kulturarv.

Delområde	Alt. 0	Alt. 1
Delområde KA-1 Espeland 1	0	0
Delområde KA-2 Espeland 2	0	--
Delområde KA-3 Espelandsdalen	0	0
Avveging		Massedeponiet vil medføre tap av ein automatisk freda lokalitet, med fleire enkeltminne. Automatisk freda kulturminne er ikkje-fornybare ressursar, og tapet av kulturminne i KA-2 vert difor vekta tyngst.
Samla vurdering	0	Middels konsekvens
Rangering	1	2
Forklaring til rangering	Ein situasjon kor ein ikkje plasserer eit massedeponi i området, vil vere det beste for kulturminna her.	

Figur 0-2. Verdikart for tema Kulturarv.

Konsekvensar og skadereduserande tiltak i anleggsperioden

For delområda vil tiltak i anleggsfasen kunne gi negative konsekvensar ut over det permanente tiltaket. Negativ påverknad kan vere i form av visuell påverknad, støy og støv knytt til anleggsarbeid og trafikk, samt mellombels riggområde, anleggsvegar og masselagring som kan påverke og gjere permanent skade på kulturminne og arkeologiske lokalitetar. Som eit utgangspunkt må man unngå konflikt med kulturminneverdiar ved plassering av mellombels anlegg.

Merking av kulturminne: Tiltaket kan medføre fleire store terrengeinngrep i område kor det er kjent både førhistoriske og nyare tids kulturminne. For å unngå skade på dei kulturminna som skal bevarast, vil det vere viktig å merke dei i anleggsperioden. Dette vil vere særskilt viktig i sårbare område. Slik merking vert gjort i samråd med kulturminneansvarlege hos Vestland fylkeskommune.

1 Bakgrunn og krav til utgreiing

Formålet med temautgreiinga er å skaffe kunnskap om verknadane av det planlagde tiltaket for verdiar innan tema kulturarv. Temadefinisjon er gitt i kapittel 3.

1.1 Bakgrunn for planarbeidet

Føremålet med reguleringsplanen er å bygge ny E39 mellom Storehaugen og Førde (Bruland).

Dagens veg gjennom Førde sentrum og Halbrendslia er ein lite effektiv del av E39. Vegen i Halbrendslia har låg vegstandard med bratt stigning og krappe kurver, og mellom anna fire hårnålskurver. Strekninga er særleg problematisk for tungtransport vinterstid, og vegen er stundom stengd av store bilar som står fast. Gjennom Førde sentrum er det stor lokal trafikk med mange kryss, avkjørsler og mjuke trafikantar som kryssar E39.

Det finnes ikkje lokale omkjøringsvegar. Stengingar på E39 er kritisk for tilkomst til sjukehus og for anna beredskap.

Prosjektet gir samfunnet innsparing i form av kortare reisetid og mindre transportkostnader. Ny E39 vert om lag 6 km kortare enn i dag, og får 80 km/t som fartsgrense. Ny veg gir færre trafikkulykker. Dels ved at vegen vert kortare, ved at veg og sideterreng får trygg utforming og vert skilt frå mjuke trafikantar. Kortare veg med jamn vegstandard bidreg til mindre klimagassutslepp frå vegtransport. Ny veg vil lede gjennomgangstrafikken utanom Førde sentrum, bustadområda i Halbrendslia og friluftsområda ved Langeland.

Mål for reguleringsplanen:

Samfunnsmål:

- E39 Storehaugen – Førde skal utvikle strekninga som eit effektivt nord-sør samband på E39 på Vestlandet.
- Ny E39 skal gje god tilknyting til rv. 5 og anna lokalvegnett.

Effektmål:

- Trygg veg
- Betre vegstandard
- Sikre regulariteten og minske risiko for stenging.
- Redusere transportkostnad og reisetid for gjennomgangstrafikk og trafikk til/frå Førde.

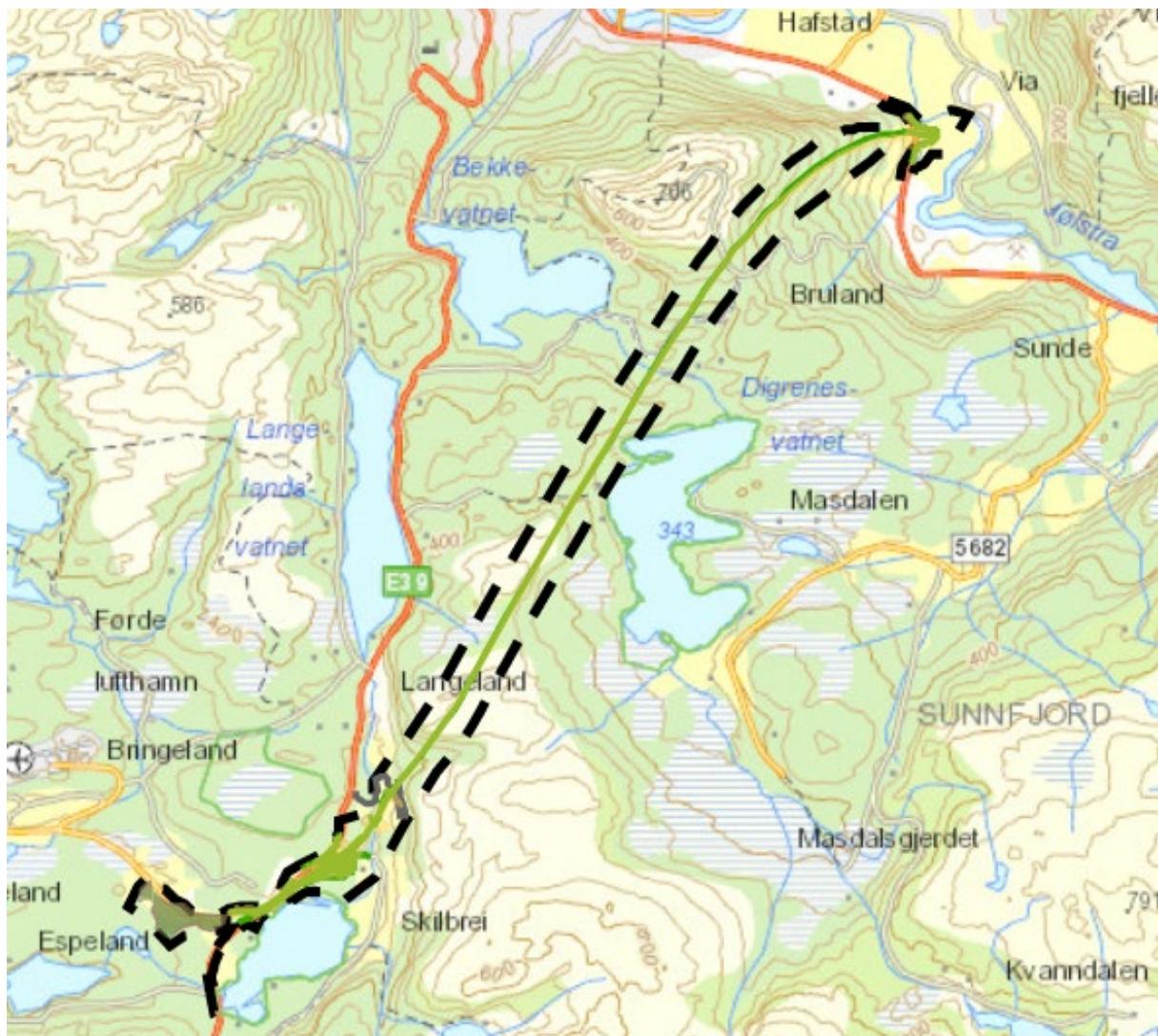
E39 Storehaugen – Førde er prioritert for utbygging i Nasjonal transportplan 2022–2033 (Meld. St. 20 (2020–2021)), med oppstart i løpet av perioden 2022–2027. Med føreslegne rammer er byggestart stipulert til 2024.

Val av vegtrase er gjort i kommunedelplan for E39 Langeland – Moskog vedtatt i 2013. Det var ein omfattande planprosess der mange ulike veglinjer var utgreidd.

I føresegnehene til kommunedelplan for E39 er det fastsett:

«2.2. Reguleringsplanen skal sikre at omsynet til m.a naturmiljø/biologisk mangfold, vassdrag, landskap og friluftsliv vert ivareteke, og at avbøtande tiltak og tilråding i konsekvensutgreiinga vert vidareført. Reguleringsplanen må omfatte rigg- og deponiområder»

Planområdet strekk seg frå Storehaugen sør for Førde til Bruland aust for Førde sentrum. Grensene for området det vart varsle planoppstart for er vist i figur 1-1.

Figur 1-1. Grensene for området det vart varsle planoppstart for.

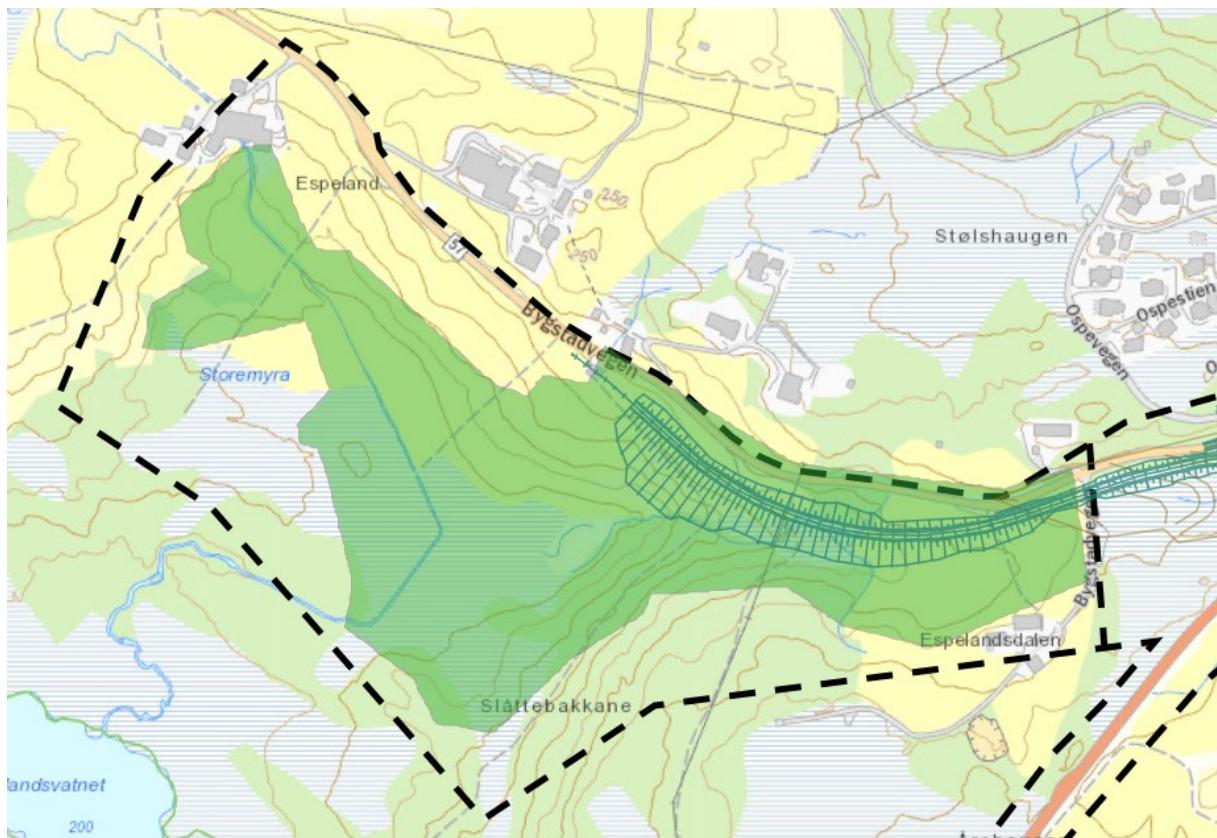
I sør vert det bygd ny E39 frå Storehaugen der dagens kryss mellom E39 og fylkesveg 57 (mot Bygstad/flyplassen) ligg. Vegen går i dagen fram til Myra, og vidare i 7,4 km lang tunnel nordover til Bruland, like aust for Førde sentrum. Her vert det bygd rundkjøring og vegen vert kopla til eksisterande E39 /Rv 5 mot Førde og mot Skei.

På Storehaugen er det regulert planskilt kryss der Fv 57, dagens E39 forbi Langeland og kommunal veg mot Skilbrei vert kopla til ny E39. Heilt i sør mellom Ospehaugen og dagens

kryss med Fv 57 vert E39 som i dag, men påkøyringsfarlege element langs vegen som knausar o.l. vert fjerna.

Det er òg sett av areal til mellombels anleggsområde langs veglinja og til permanent massedeponi ved Espeland.

Grensene for massedeponiet på Espeland er vist i figur 1–2.

Figur 1-2. Kartet viser planområdet på Espeland der det grøne området viser planlagd oppfylling (SVV 2022).

1.2 Overordna mål og føringar for fagtema Kulturarv

Formålsparagrafen (§ 1) i Lov om kulturminner av 9. juni 1978 (kulturminnelova), slår fast følgjande:

«Kulturminner og kulturmiljøer med deres egenart og variasjon skal vernes både som del av vår kulturarv og identitet og som ledd i en helhetlig miljø- og ressursforvaltning. Det er et nasjonalt ansvar å ivareta disse ressurser som vitenskapelig kildemateriale og som varig grunnlag for nålevende og fremtidige generasjons opplevelse, selvforståelse, trivsel og virksomhet».

Utover retningslinjene i kulturminnelova er dagens kulturminnepolitikk tufta på føringar i Stortingsmelding nr. 16 (2019–2020) med følgjande målsetjingar:

- Alle skal ha moglegheit til å engasjere seg og ta ansvar for kulturmiljø

- Kulturmiljø skal bidra til berekraftig utvikling gjennom heilskapleg samfunnsplanlegging
- Eit mangfald av kulturmiljø skal takast vare på som grunnlag for kunnskap, oppleving og bruk

Dei tre måla skal byggje opp under, supplere kvarandre og sjåast i samanheng. Punkt tre vidarefører essensen i det tidlegare strategiske målet for kulturminnepolitikken som vart lagt fram i St.meld. nr 16 (2004–2005) *Leve med kulturminne*.

Vidare vert det gjennom punkt 2 framheva samfunns- og arealplanlegginga si rolle i å ivareta eit mangfald av kulturmiljø og korleis desse kan bidra til miljømessig, sosial og økonomisk berekraft. Punkt 1 legg vekt på menneska sin rett til å ha ei kulturarv og at kulturmiljø er eit felles gode som det er eit felles ansvar å forvalte.

På regionalt plan gjeld eventuelle fylkesplanar som omhandlar kulturminne. I Regional plan for kultur i Sogn og Fjordane 2019–2027 vert følgjande mål for kulturminne særskild nemnd (Sogn og Fjordane fylkeskommune 2018a):

- Sikre berekraftig og utviklingsretta forvaltning og formidling med vekt på kulturminna sin eigenverdi.
- Utvikle verdsarvområda, stavkyrkjene, Gulatingsstaden, Kvernsteinsparken og Selje kloster som kulturelle kraftsenter.
- Sikre kapasitet og kompetanse på kulturminneområdet i tråd med ny oppgåveoverføring frå staten.
- Bidra til oppbygging av kulturminnekompesanse i kommunane.
- Nyte kulturarven aktivt i næringssamanheng.
- Arbeide for å styrke det statlege bevaringsprogrammet for verna fartøy.
- Arbeide for eit bevaringsprogram for mellomalderkyrkjene.
- Arbeide for eit bevaringsprogram for fyrstasjonane.

På lokalt nivå er det mogleg for kommunane å skissere mål for forvalting av kulturminne i kommuneplanen eller i særskilde delplanar for kulturminne. Den delen av planområdet som er konsekvensutgreidd i denne fagrappoen, ligg på Espeland i Sunnfjord kommune (tidlegare Gauld kommune). Kommunen fekk sin eigen kommunedelplan for kulturminne i 2021 (Sunnfjord kommune 2021). Hovudmålet med kommunen sin kulturminneplan er å:

- Auke kunnskapen og identitetskjensla blant innbyggjarane om kulturminneverdiane i kommunen
- Ta vare på og sikre viktige kulturminne og kulturmiljø i kommunen
- Synleggjere kulturminne og kulturmiljø generelt

1.3 Krav til utgreiing

Forskrift om konsekvensutgreiing set krav til planlegging og tiltak for å sikre at omsynet til miljø og samfunn vert utgreidd, sjå www.lovdata.no. Deponiområdet på Espeland vart ikkje omtala i konsekvensutgreiinga til kommuneplanen i 2013 og er heller ikkje omtala i planprogrammet som vart fastsett av Gauldalen og Førde kommunar (no Sunnfjord kommune) i september 2011.

Sunnfjord kommune vurderte at plan om massedeponi på Espeland utløyste krav om konsekvensutgreiing for einskilde tema, jf. §§ 6, 7 og 8 i Forskrift om konsekvensutgreiing, men ikkje krav om eige planprogram. Aktuelle tema for konsekvensutgreiing vart drøfta i møte 15.02.22. Det vart spesifikt peikt på at følgjande måtte ugreiast i høve til konsekvensar for kulturminne:

- i. Tilpassing til landskapet
- ii. Handtering av kulturminne innan planområdet

2 Metode

Statens vegvesen sin metode for konsekvensanalyse består av ein samfunnsøkonomisk analyse som inkluderer både prissette og ikkje-prissette konsekvensar. Ein samfunnsøkonomisk analyse tek sikte på å få fram/identifisera og systematisk vurdera alle fordelar og ulemper av eit tiltak sett frå samfunnet si side. Metoden skal sikre ein systematisk, heilskapleg og fagleg analyse av konsekvensane tiltaket fører med seg. Metoden for konsekvensutgreiing av ikkje-prissette tema er skildra i kap. 6 i handbok V712 (Statens vegvesen 2021).

I ein samfunnsøkonomisk analyse skal konsekvensar teljast berre éin gong. Grenseoppgang mellom dei ulike fagtema kjem fram av kapittel om definisjonar, og avgrensing for kvart fagtema i handbok V712.

For ein grundig metodegjennomgang vert det vist til handbok V712. En forkorta versjon av dei viktigaste trinna i metoden er gjeve att under.

2.1 Temadefinisjon

Fagtemaet kulturarv vert her definert som *dei materielle og immaterielle spora etter menneskeleg verksamhet*. I denne utgreiinga er det dei materielle spora som har vore i fokus,

Temaet omfattar følgande deltema:

- Kulturminne
- Kulturmiljø
- Kulturhistoriske landskap (inklusive bylandskapet)

Kulturminne er i Lov om kulturminner av 1978, nr. 50 (kulturminnelova) definert som «alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, herunder lokaliteter det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til», jf. kulturminnelova § 2, fyrste ledd. Kulturminne omfattar førreformatoriske kulturminne (frå før 1537), marine kulturminne og nyare tids kulturminne.

Førreformatoriske kulturminne omfattar kulturminne frå førhistorisk tid, vikingtid og mellomalder, og vert gjerne omtalt som **arkeologiske kulturminne**. Ein skil vidare mellom **faste** og **lause** arkeologiske kulturminne. Faste arkeologiske kulturminne, eller fornminne, er til dømes *buplassar, gravhaugar/-røyser, kokegropar, stolpehol, holar, hellerar, bergkunst, forsvarsverk* og så bortetter. Lause arkeologiske kulturminne, eller fornfunn, er gjenstandar som er tilfeldig funne, funne ved hjelp av metalldetektor eller som har vorte funne gjennom ei arkeologisk undersøking.

Alle faste arkeologiske kulturminne, kjente og ukjente, frå tida før reformasjonen i 1537, samiske kulturminne eldre enn år 1917 og alle erklærte ståande bygningar eldre enn år 1650, er rekna som **automatisk freda**, jf. kulturminnelova § 4. Innanfor norsk lovgiving og

forvalting har i dag omgrepene *automatisk freda kulturminne* i stor grad erstatta omgropa førreformatoriske kulturminne eller fornminne

Til eit automatisk freda kulturminne høyrer det med ein automatisk freda **sikringssone** rundt den synlege eller kjente ytterkanten til kulturminnet, så langt det er nødvendig for å verne det mot ulike tiltak. Området vert fastsett særskilt av vedkommande mynde etter lova. Så lenge eit verneområde ikkje er særskilt avgrensa, omfattar det eit fem meter breitt belte rekna frå ytterkanten til kulturminnet.

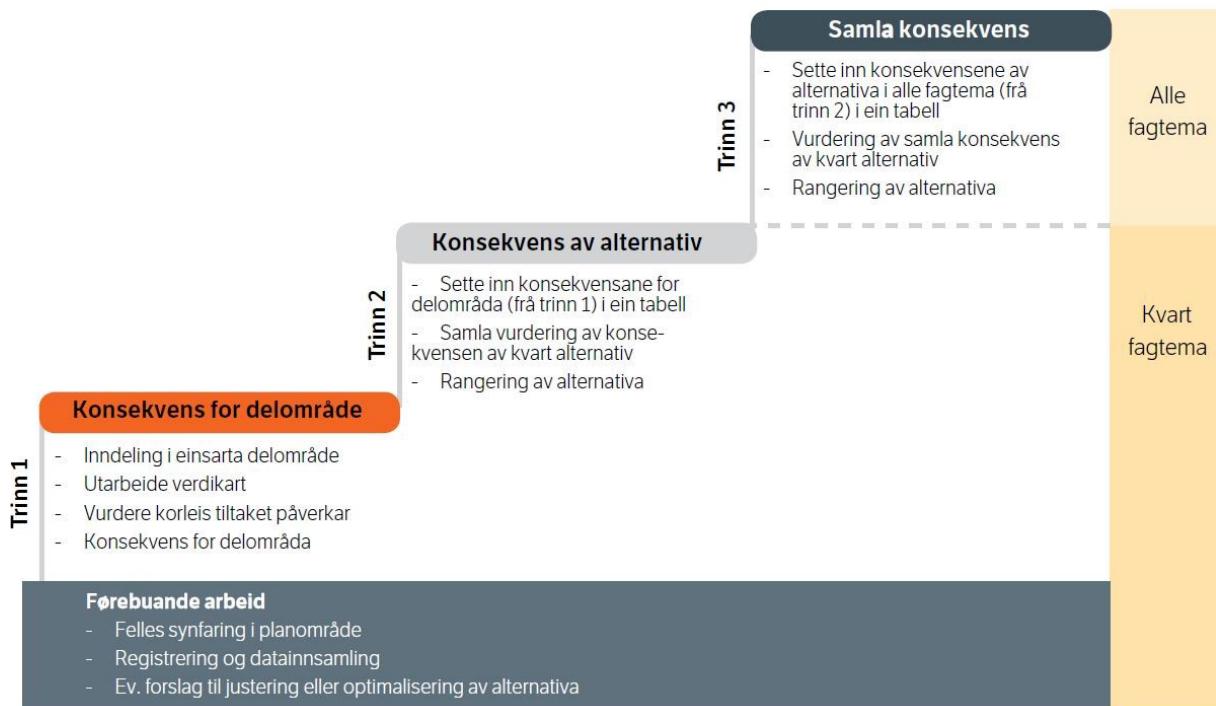
Nyare tids kulturminne er kulturminne frå tida etter reformasjonen i 1537. Slike kulturminne er i utgangspunktet ikkje freda, men kan verte freda av Riksantikvaren etter kulturminnelova gjennom *vedtaksfreding*. Vidare kan nyare tids kulturminne fredast av Klima- og miljødepartementet etter *forskriftsfreding*. Forskriftsfreding vert nytta i samband med landsverneplanar. I tillegg kan nyare tids kulturminne også vernast ved at dei vert regulert som del av ein omsynssone etter plan- og bygningslova. I kulturminnelova er ikkje-freda bygningar og anlegg frå før 1850 gitt eit vern etter § 25, gjennom *meldepunkt* i samband med planar om riving eller vesentlege endringar. Lova gir dessutan tilgang til å verne fleire andre kulturminnekategoriar frå nyare tid, som kyrkjer, mynter og skipsfunn.

Kulturlandskap er alt landskap som er påverka av menneske. Nemninga vert nytta når det fokuserast på den menneskelege påverknaden av landskapet, og spesielt ofte om jordbrukslandskap. Miljødirektoratet skil mellom to typar kulturlandskap: *haustingslandskapet* i utmarka og *dyrkingslandskapet* på innmarka.

Kulturmiljø er eit område kor kulturminne inngår som ein del av ein større heilskap eller samanheng. Ved avgrensing av kulturmiljø må det påvisast i kva heilskap eller samanheng kulturminna inngår.

2.2 Dei 3 trinna i metoden

Konsekvensutgreiing for ikkje-prissette tema blir gjennomført etter ein tre-trinns metode som vist i Figur 2-1. Gjennom førebuande arbeid vert det samla inn kjende opplysningar om plan- og influensområdet, og gjort nye registreringar og undersøkingar. Trinn 1 og trinn 2 skal utførast for alle fagtema separat. Denne temarapporten går difor gjennom trinn 1 og 2 for fagtema Kulturarv. Trinn 3 er ei samla konsekvensutgreiing av alle ikkje-prissette fagtema, og inngår ikkje i denne temarapporten.

Figur 2-1. Tre-trinns metode for konsekvensutgreiing av ikkje-prissette tema (Statens vegvesen 2021).

2.2.1 Trinn 1: Vurdering av konsekvens for delområde

På grunnlag av innsamla kunnskap blir utgreiingsområdet delt inn i einskaplege delområde, med funksjon, karakter eller verdi av same slag, og som difor skil seg frå tilgrensande areal med andre verdiar, funksjonar, og så bortetter. Inndeling i delområde er basert på registreringskategoriane i tabell 2-1.

Tabell 2–1. Registreringskategoriar for fagtema Kulturarv (Statens vegvesen 2021).

Registreringskategori	Forklaring
Kulturmiljønivå	
Gardsmiljø/ fiskebruk mm	Gardsbruk, småbruk og husmannsplassar med våningshus og driftsbygningar inkludert jordbruksppor, gravminne. Fiskebruk med våningshus og driftsbygningar inkludert naust/strandline.
Kulturmiljø i tettbygde område	Bygningsmiljø, sentrumsområde, område ved viktige knutepunkt ol.
Teknisk-industrielle kulturmiljø	Industrianlegg, spor av gruve drift, fløtingsminne, marine kulturminne, vegrar, jernbane, kraftanlegg, kaianlegg, bruar osb.
Stadar det vert knytt tru eller tradisjon til	Tradisjonslokalitetar, heilage fjell, offersteinar, historiske hendingar osb.
Forsvarsanlegg	Bygdeborgar, festningsanlegg, borganlegg, kasernar, leirområde, skanser, krigsminne.
Kulturminne i utmark	Busettingsspor, gravminne, kolgropar, jernvinneanlegg, fangstanlegg, bergkunst, restar av åkerbruk, seterbruk, fangstanlegg, produksjonsanlegg knytt til jern/stein, spor etter samisk busetnad, uthus, plassar mm.
Andre kulturmiljø	Monumentalbygg, enkeltbygningar, monument, parkar, kyrkjer, skuler, forsamlingshus, parkanlegg, og så bortetter.
Landskapsnivå	
Kulturhistoriske landskap	Verdsarvområde. Område registrert i samband med «Registrering av nasjonalt verdifulle kulturlandskap» og Utvalgte kulturlandskap i jordbruket. Riksantikvaren sitt register over kulturhistoriske landskap av nasjonal interesse (KULA). Større samanhengande landskap/kulturmiljø avsett i regionale og kommunale planar. Område kor dei historiske relasjonane i landskapet er framtredande.
Infrastruktur	Historiske vegrar, jernbane, vassvegar, slep osb. Funksjonelle samanhengar som fløtingsminne, produksjonsanlegg, kraftlinjer osb.
Bystruktur	Historiske bystrukturar og heilskaplege bygningsmiljø (NB! registeret Nasjonale kulturminne-interesser i by).

Tre omgrep er sentrale i konsekvensutgreiinga:

Verdi: Vurdering av kor verdifullt eit delområde er, det vil seie kor stor vekt delområdet har i eit nasjonalt perspektiv. Skala for vurdering av verdi er fem-delt, frå «utan relevans» til «svært stor verdi». Verdivurderinga skjer trinnlaust langs ein linjalfigur som utgjer x-aksen i «konsekvensvifta». Kriterium for verdisetting av fagtema Kulturarv er gitt i tabell 6–26 i handbok V712 (Statens vegvesen 2021).

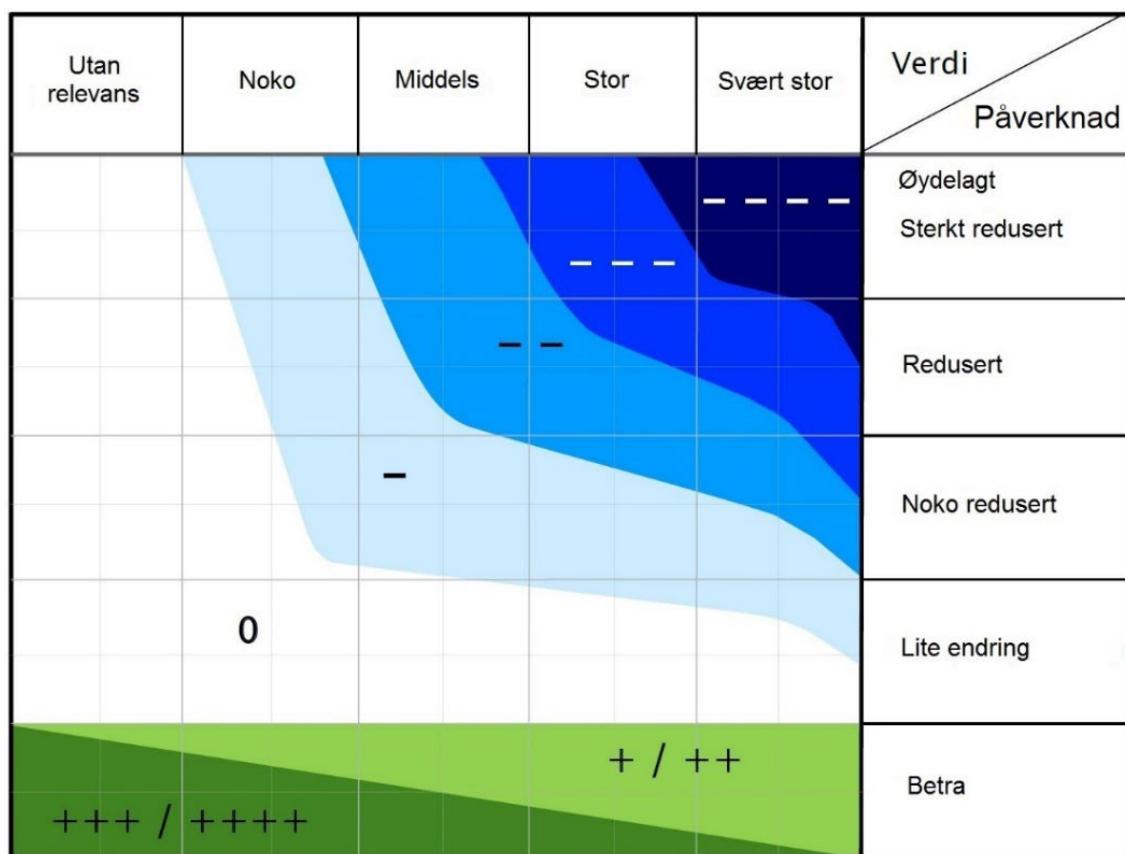
Påverknad: Dette er ei vurdering av korleis dei forskjellige delområda vert påverka som fylgje av eit definert tiltak. Påverknad vert vurdert i forhold til referansesituasjonen (null-alternativet). Skala for vurdering av påverknad er femdelt, frå «sterkt forringa» til «betra», og skjer trinnlaust langs ein linjalfigur som utgjer y-aksen i «konsekvensvifta». Kriterium for å vurdera påverknadsgrad for fagtema Kulturarv er gitt i tabell 6–27 i handbok V712 (Statens vegvesen 2021).

Konsekvens: Konsekvensen kjem fram ved samanstilling av verdi og påverknad i «konsekvensvifta». Konsekvensane er ei vurdering av om eit definert tiltak vil føra til forbeting eller større ulempe for eit delområde.

Vurdering av påverknad blir sett i samanheng med den ferdig etablerte situasjonen. Inngrep som vert utført i anleggsperioden går berre inn i vurderinga av påverknad dersom dei gir varige endringar. Mellombels påverknad i anleggsperioden skal omtalast separat.

Tabell 2-2. Skala og veiledning for konsekvensvurdering av delområde (Statens vegvesen 2021).

Skala	Konsekvensgrad	RGB fargekode	Forklaring
----	4 minus (----	0, 0, 105	Dei alvorlegaste miljøskadane eit delområde kan få. Gjeld berre for delområde med stor eller svært stor verdi.
---	3 minus (---	0, 50, 255	Alvorleg miljøskade for delområdet.
--	2 minus (--)	0, 150, 255	Vesentleg miljøskade for delområdet.
-	1 minus (-)	205, 235, 255	Noko miljøskade for delområdet.
0	Ingen/minimal (0)		Liten miljøskade for delområdet.
+/++	1 pluss (+) 2 pluss (++)	146, 208, 80	Miljøgevinst for delområdet: Noko betring (+), monaleg miljøbetring (++)
++/ +++	3 pluss (+++) 4 pluss (++++)	66, 132, 33	Skal i hovudsak brukast der delområde med liten eller noko verdi får ei svært stor auke i verdi, for det aktuelle fagtemaet, som følgje av tiltaket.

Figur 2-2. «Konsekvensvifte». Skalaene for verdi og påverknad utgjer X-akse og Y-akse i figuren (Statens vegvesen 2021).

2.2.2 Trinn 2: Konsekvens av alternativa

Etter at konsekvensen for kvart delområde er utgreidd, vert det utført ei samla konsekvensvurdering av kvart utbyggingsalternativ.

Vurderingane som ligg til grunn for å sette konsekvensgrad for heile utbyggingsalternativ skal verte grunngitt. Skala og kriterium går fram av Tabell 2–3. Vurderinga skal grunngjenvast i tekst. Det må gå fram kva som har vore utslagsgjevande for den samla vurderinga, til dømes om nokon delområde har vorte tillagt avgjerande vekt, eller om sumverknadar har vorte tillagt vekt. Det er viktig at vedtaksrelevant uvisse vert omtala.

Det er også viktig at forslag til aktuelle skadereduserande tiltak, som kan vera med på å redusera dei negative verknadane eller føre til betring for eit område eller for heile alternativ, vert omtala, jf. V712 kap. 6.1.4 (Statens vegvesen 2021). Skadereduserande tiltak som inngår i kostnadsoverslaget er ein del av utgreiingsgrunnlaget.

Tabell 2–3. Kriterium for fastsetting av konsekvens for kvart alternativ (Statens vegvesen 2021).

Skala	Trinn 2: Kriterium for fastsetting av konsekvens for kvart alternativ
Kritisk negativ konsekvens	Svært stor miljøskade for temaet, gjerne i form av store samla verknader. Stor del av strekninga har særleg høg konfliktgrad. Vanlegvis fleire delområde med konsekvensgrad 4 minus (---). Unntaksvist brukt.
Svært stor negativ konsekvens	Stor miljøskade for temaet, gjerne i form av store samla verknader. Vanlegvis har stor del av strekninga høg konfliktgrad. Det finst delområde med konsekvensgrad 4 minus (---), og typisk vil det vere fleire/mange område med 3 minus (---).
Stor negativ konsekvens	Fleire alvorlege konfliktpunkt for temaet. Typisk vil fleire delområde ha konsekvensgrad 3 minus (---).
Middels negativ konsekvens	Delområde med konsekvensgrad 2 minus (--) dominerer. Høgare konsekvensgrader førekjem ikkje eller er underordna.
Noko negativ konsekvens	Liten del av strekning med konfliktar. Delområde har låge konsekvensgradar, typisk vil konsekvensgrad 1 minus (-) dominere. Høgare konsekvensgradar førekjem ikkje eller er underordna.
Liten konsekvens	Alternativet vil ikkje føre til vesentleg endring frå referansesituasjonen (referansealternativet). Det er få konfliktar og ingen konfliktar med høge konsekvensgradar.
Positiv konsekvens	I sum gir alternativet betring for temaet. Delområde med positiv konsekvensgrad finst. Berre eitt eller få delområde med låge negative konsekvensgradar, og desse vert klart veid opp av delområde med positiv konsekvensgrad.
Stor positiv konsekvens	Stor betring for temaet. Mange eller særleg store/viktige delområde med positiv konsekvensgrad. Berre eitt eller få delområde med låge negative konsekvensgradar, og blir klart veid opp av delområde med positiv konsekvensgrad.

2.2.3 Trinn 3: Samla konsekvens av alternativa

Trinn 1 og 2 omtalar konsekvensvurderinga av kvart fagtema. I trinn 3 vert det gjort ei samla vurdering av alle fagtema for alle alternativ som vert utgreidd. Trinn 3 vert ikkje gjort i denne fagrappoen.

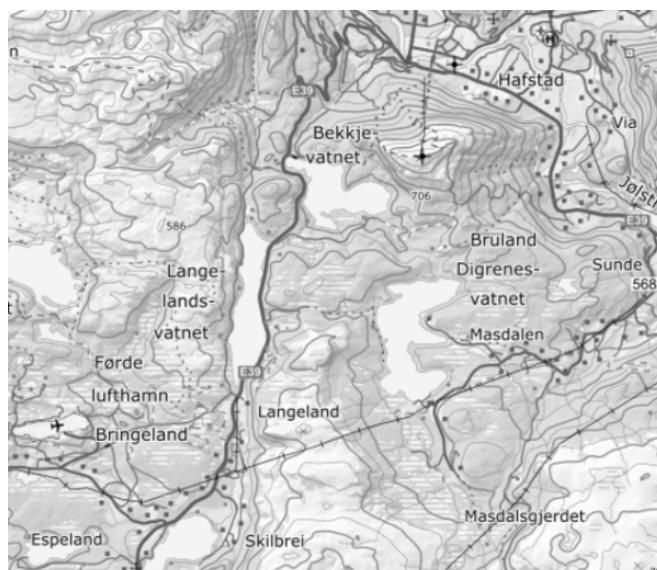
3 Utgreiingsalternativ og tiltaksskildring

Forslag til detaljreguleringsplan for E39 Storehaugen – Førde i Sunnfjord kommune er utarbeidd av Statens vegvesen, jf. plan og bygningslova §3–7 og §12–3. Føremålet med planen er å regulere areal for bygging av ny E39 mellom Storehaugen og Førde (Bruland).

Ny vegtrase startar på Storehaugen litt sør for dagens kryss på E39 til flyplassen (Fv. 57). Vegen går i dagen fram til Myra, og vidare i 7,5 km lang tunnel som kjem ut på Bruland. Her vert det bygd rundkjøring og vegen vert kopla til eksisterande E39/Rv 5. mot Førde og mot Skei. På Storehaugen er det regulert planskilt kryss der Fv. 57, dagens E39 forbi Langeland og kommunal veg mot Skilbrei vert kopla til ny E39.

Det er òg sett av areal til mellombels anleggsområde langs veglinja og til permanent massedeponi ved Espeland.

3.1 0-alternativet – referansealternativet

Alternativ 0 er dagens løysing. Dette alternativet er med som eit referansealternativ i konsekvensutgreiinga og effekten av det vedteke alternativet blir målt opp mot dette. I tillegg til situasjonen i dag skal Alternativ 0 innehalde alle tiltak som er vedteke i handlingsprogram. Ingen av desse tiltaka vil påverke tema i denne utgreiinga og alternativet vert dermed ikkje omtala i analysen av påverknad og konsekvens anna enn som ein referanse.

Figur 3-1. Referansealternativet (0-alternativet).

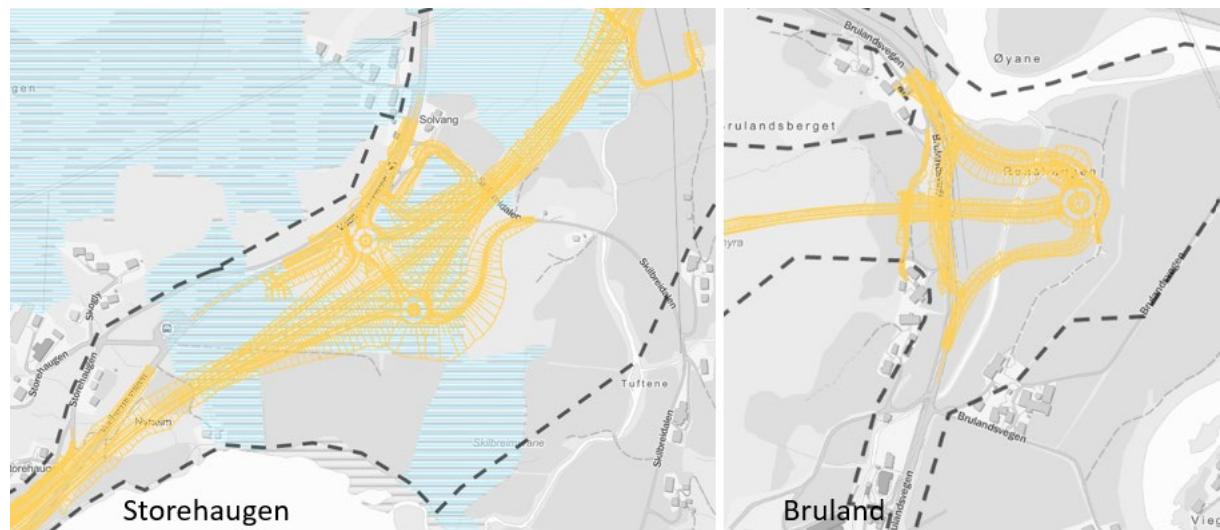
3.2 Storehaugen – Brulandsberget

Dette alternativet vart vald som beste alternativ i kommunedelplan vedtatt 2013. I kommunedelplanen vart det vedteke alternativet omtala som Myra – Brulandsberget – Viejerdet. I denne utgreiinga er det strekninga mellom Storehaugen og Brulandsberget som omtalast og vert regulert. Linja er justert noko samanlikna med linja som vart vedteke i kommunedelplanen. Dette er gjort for betre tilpassing til terren og fordi grunntilhøva gjorde det naudsynt. Kart over vald veglinje er vist i figur 1-1 tidlegare i rapporten.

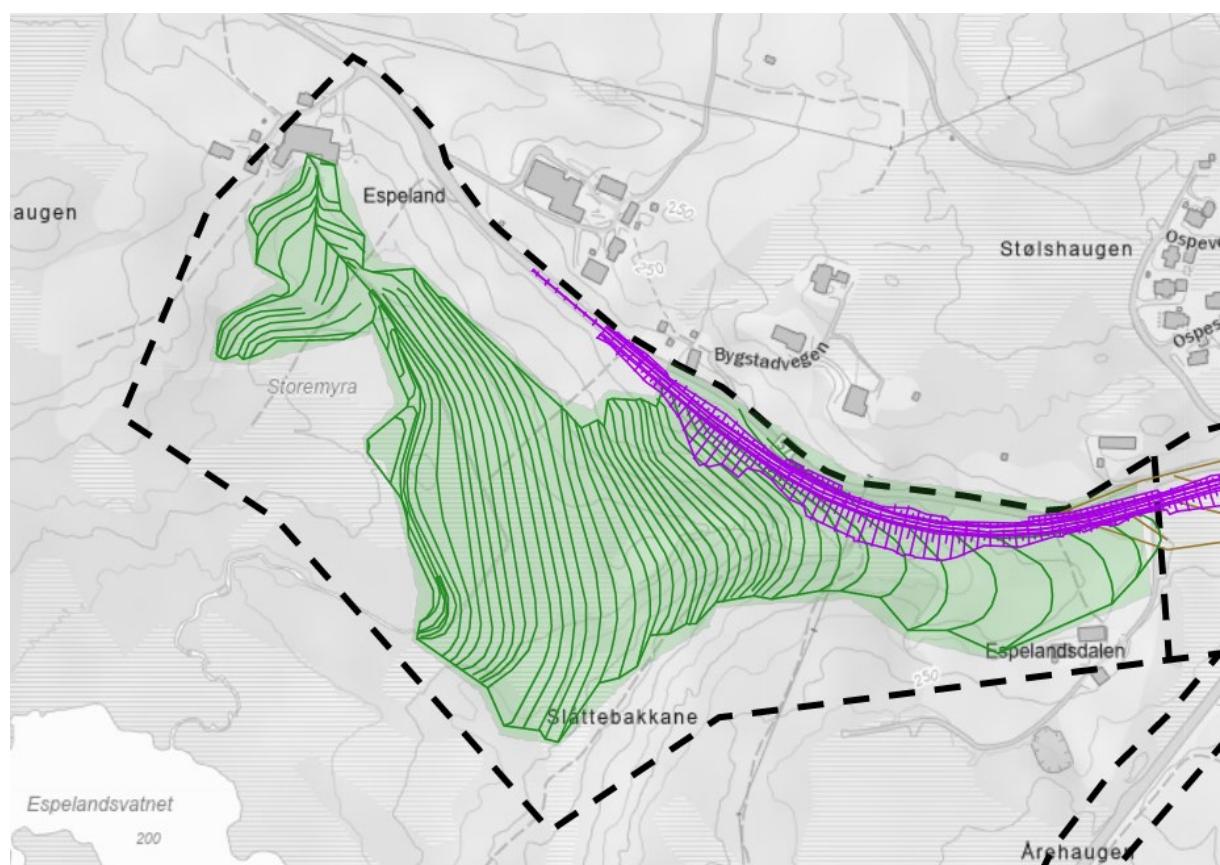
Alternativet startar på Storehaug (krysset med Fv. 57) i sør. Ved Myra er det planlagt eit planskilt kryss som òg vil erstatte dagens kryss på Storehaug. Krysset vil fungere som avkjøring til Fv. 57 som blir forlenga frå Storehaug opp til krysset, samt mot gammal E39

langs Langelandsvatnet. Krysset ligg på ei stor fylling, plassert på jordbruksareal, småskog og myr, i ei helling ned mot Storelva og Skilbreivatnet. Frå dette krysset går ny E39 mot garden Myra og kryssar Storelva med kulvert og går inn i tunnel rett bak garden.

Tunnelen munnar ut på Brulandsberget der det blir eit toplanskryss med rundkøyring og der Rv 5 går over ny E39. Veglinja stoppar førebels i det kryssområdet.

Figur 3-2. Kryssområde på Storehaugen og Bruland (SVV 2022).

Figur 3-3. Permanent masselager på Espeland inkl. linje for ny fylkesveg (SVV 2022).

3.3 Massedeponi på Espeland

Det er etter ønske frå grunneigarane i området, planlagd eit permanent massedeponi på Espeland som rører 4 eigedomar. Massedeponiet er tilpassa maks 600 000 m³ massar og skal romme masseoverskot for prosjektet. Området skal innehalde reine massar frå anleggsområdet, og skal avsluttast slik at ein kan retablere og forbetra jordbruksareal på området. Det er eit mål at dette skal auke tilgjengeleg jordbruksareal på Espeland.

Lokalisering av permanent masselager på Espeland er vist i figur 3–3.

4 Kunnskapsgrunnlag

4.1 Generell karakteristikk

Utgreiingsområdet ligg på Espeland, gnr. 210, i Sunnfjord kommune. Garden ligg mellom Storehaug i aust og Bringeland i vest. Gardsnamnet betyr «ein stad kor det veks osp», og viser til ospeskogen som tidlegare dominerte området (Timberlid 2000:325). Ut frå endinga til gardsnamnet (-land), får vi ein indikasjon om at dette er ein gammal gard, truleg tatt opp ein gong i jernalder. Nyleg registrerte arkeologiske kulturminne i utgreiingsområdet stadfestar dette.

Det var tidlegare ikkje kjend arkeologiske kulturminne frå garden, men Per Fett nemnar at her ein gong skal ha vore funne «23 Mønter [...] i Jorden» (Fett 1957). Om funnet skriv han vidare at myntane ikkje lenger kan identifiserast (dvs. at dei truleg er tapt), og at dei ikkje nødvendigvis treng å ha vore førhistoriske.

I skriftlege kjelder er Espeland fyrste gong nemnd i ein oversikt over eigedommene til Guddal kyrkje, datert til ca. 1350 (Timberlid 2000:326). Garden skal så ha lagt øyde etter Svartedauden i 1349, og har i tida fram til 1520–63 truleg vore driven som del av garden Åse, då han igjen vart tatt opp som sjølvstendig gard.

Figur 4-1. Oversiktsbilete frå Espeland (SVV 2022).

4.2 Kunnskap og kjelder

Informasjon om dei arkeologiske kulturminna innanfor utgreiingsområdet er henta frå fleire forskjellige kjelder, men den viktigaste har vore Askeladden, Riksantikvaren sin database over kulturminne.

I tillegg har forskjellige bøker, som fagbøker, bygdebøker og lokalhistoriske tekster, samt data frå topografisk arkiv ved Universitetsmuseet i Bergen vore gjennomgått.

For nyare tids bygningar, har SEFRAK–registeret vorte nytta (SEFRAK = SEkretariatet For Registrering Av faste Kulturminner). SEFRAK–registeret inneheld i hovudsak informasjon om bygningar (og rester etter bygningar) eldre enn hundre år, men også informasjon om einskilde bygningar yngre enn dette er inkludert i SEFRAK–registeret.

SEFRAK–registeret var tidlegare berre tilgjengeleg via fylkeskommunane i tillegg til dei einskilde kommunane, men finst i dag digitalisert mellom anna i databasen Askeladden.

For mange matrikkelgardar eller geografiske område inneheld ikkje Askeladden informasjon om lausfunn av førhistoriske gjenstandar eller om fjerna arkeologiske kulturminne. Denne typen informasjon er særskilt viktig i samband med potensialvurderingar, men er òg med på å gi ein ytterlegare kulturhistorisk dimensjon til eit delområde, som igjen er med på å gi eit betre grunnlag for å verdisette dette. For Vestlandet kan slike data til dømes hentast frå Per Fett sin oversikt over kulturminne, eller frå universitetsmusea sin nettportal for dei arkeologiske samlingane.

Ein kan ikkje sjå bort ifrå at ein i samband med arbeidet med denne fagrapporten kan ha gått glipp av einskilde viktige kulturminne. Informasjon om desse kan anten ha vore skildra i andre kjelder enn dei som har vore nytta her. Det kan òg hende at desse kulturminna aldri har vore registrert eller innrapportert til kulturminnemyndet.

4.3 Svar til planprogram

Sunnfjord kommune vurderte at plan om massedeponi på Espeland utløyste krav om konsekvensutgreiing for einskilde tema, jf. §§ 6, 7 og 8 i Forskrift om konsekvensutgreiing, men ikkje krav om eige planprogram. Aktuelle tema for konsekvensutgreiing vart drøfta i møte 15.02.22. Det vart spesifikt peikt på at følgjande måtte ugreiast i høve til konsekvensar for kulturminne:

- i. Tilpassing til landskapet
- ii. Handtering av kulturminne innan planområdet

4.4 Alternativ 0, temaspesifikke forhold

I kap. 3.1 er det gitt ei generell omtale av 0-alternativet. For utgreiinga av tema Kulturarv er det ikkje kjent forhold ved 0-alternativet som er viktig premiss for utgreiinga.

4.5 Influensområde

Influensområdet er området kor tiltaket kan føra til konsekvensar. Dette strekkjer seg vanlegvis utover grensene for planområdet.

Basert på kunnskapen om verdiar innan temaet er influensområdet for tema Kulturarv definert som areal utanfor det definerte planområdet, men som likevel vert påverka av tiltaket, til dømes gjennom visuell påverknad.

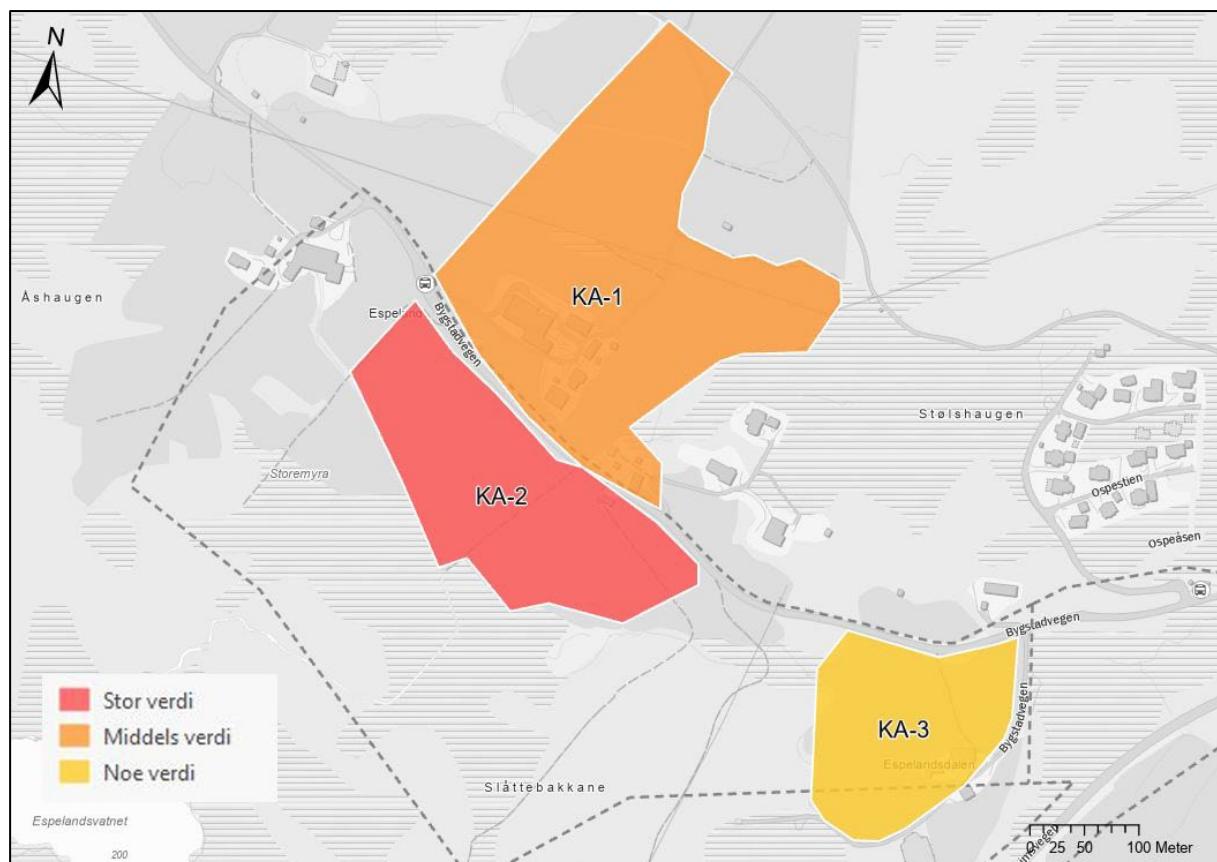
4.6 Delområde

Planområdet er delt inn i einskaplege delområde, med det meinast område som har tilnærma lik funksjon, karakter og/eller verdi (sjå òg kapittel 2.2 ovanfor). Vurderingar av kulturhistorie, tidsdjupne, einskilde kulturminne, siktlinjer og landskap ligg til grunn for avgrensinga. Delområda er ikkje delt inn kulturhistorisk landskapsnivå, jf. V712. Kulturlandskapet vert omtalt under kvart enkelt delområde.

5 Trinn 1: Verdi, påverknad og konsekvens for delområde

Trinn 1 av analysen handlar om først å dele inn i delområde og skildre verdien. Vidare vert påverknad og konsekvens av dei ulike utbyggingsalternativa vurdert (sjå metodeskildring i kap. 2.2.1).

5.1 Verdikart

Figur 5-1. Verdikart for fagtema kulturarv (SVV 2022).

5.2 Delområde KA-1 Espeland 1

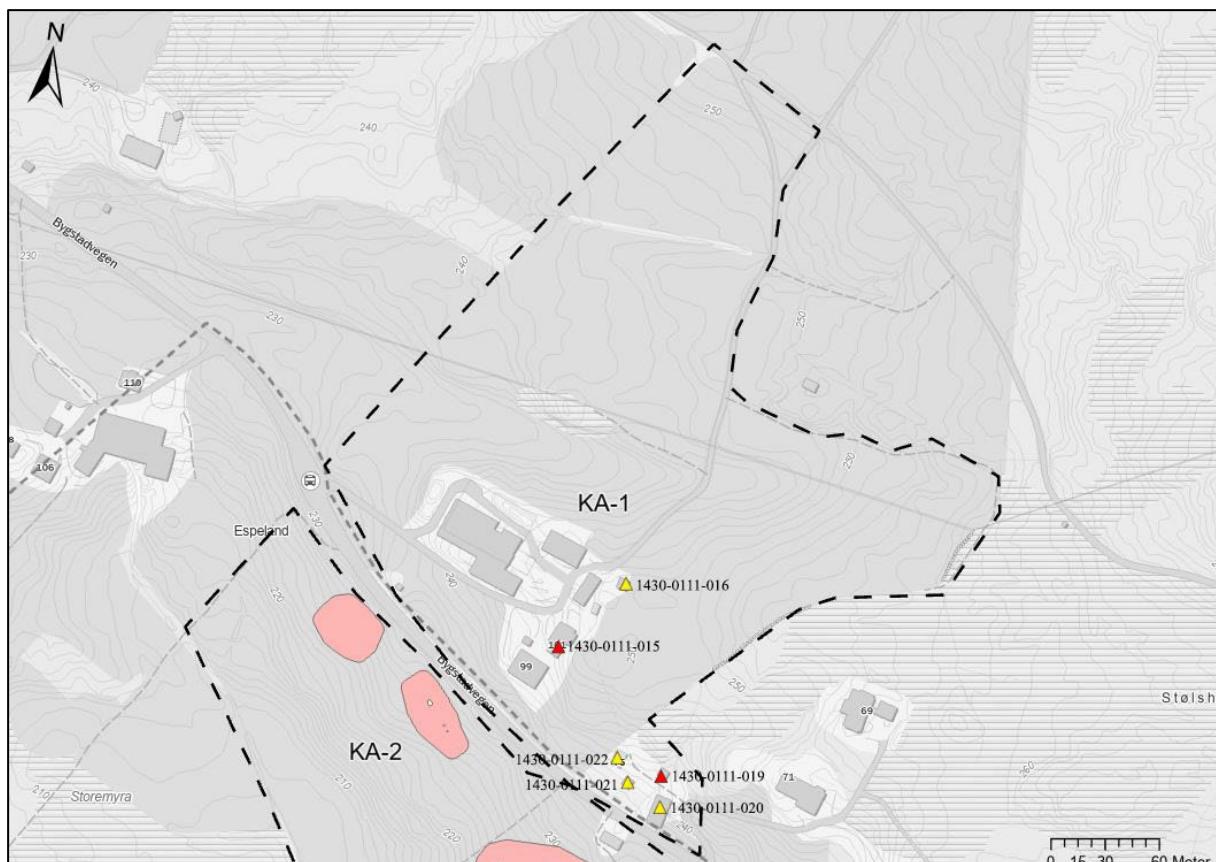
Registreringskategori: Gardsmiljø

Delområde KA-1 ligg på Espeland (gnr. 210) i Sunnfjord kommune, og består av tuna på bruk nr. 1, 2 og 13, inkludert innmarka ikring. I tuna finst det fleire SEFRAK-registrerte bygningar, saman med meir moderne bygningar, medan omgjevnadene ikring stort sett er dyrka mark. Delområdet ligg på nordaustsida av fv. 57. Det er òg ein nyare tids bygning samt kulturlandskap sørvest for fylkesvegen, men dette er inkludert i delområde KA-2.

I tunet på bruk nr. 1 er det to SEFRAK-registrerte bygningar. *Gamlestova* er datert til andre kvartal av 1800-talet, og er difor meldepliktig etter kulturminnelova, jf. § 25 (id. nr. 1430-0111-015). Bygningen har tidlegare vore røykestove, men ljoren er no heilt innkledd.

Tidlegare hadde bygningen kledning med trenaglar. I tunet er det òg eit *eldhus* frå siste kvartal av 1800-talet (id. nr. 1430-0111-016).

På bruk nr. 2 er det berre ein SEFRAK-registrert bygning. Dette er ei *løe* frå 1890 (id. nr. 1430-0111-020).

Figur 5-2. Registreringskart for delområde KA-1 Espeland 1 (SVV 2022).

Figur 5-3. Frå delområda KA-1 og KA-2. SEFRAK-registrert løe (id. nr. 1430-0111-020) (til høgre) (Foto: Google ©).

Bruk nr. 13 er skilt ut frå bruk nr. 2, og har tre SEFRAK-registrerte bygningar i tunet. Den eldste av desse er eit *eldhus*, som ifylgje SEFRAK-registeret kan vere frå byrjinga av 1600-talet (id. nr. 1430-0111-019). Skulle denne dateringa vise seg å vere riktig, så er bygningen automatisk freda, jf. kulturminnelova § 4. Bygningen er i tillegg meldepliktig etter kulturminnelova § 25. I tunet er det òg eit *stabbur* og eit *våningshus/bustadhus*, som begge er datert til 1890 (id. nr. 1430-0111-021 og 1430-0111-022).

Verdivurdering

Gardsmiljøet på Espeland består i hovudsak av relativt vanlege gardsbygningar frå 1800-talet, men som er halde i god stand. Eldhuset på bnr. 13 kan vere frå byrjinga av 1600-talet, og vil såleis vere automatisk freda. Kulturlandskapet er velhalde, og utgjer ein viktig del av heilskapen til kulturmiljøet. Delområdet har lokal/regional forvaltingsverdi. På bakgrunn av dette vert delområde KA-1 vurdert å ha **middels verdi**.

Tabell 5-1. Vurdering av verdi, påverknad og konsekvens for delområde KA-1 Espeland 1.

Verdivurdering: Delområde KA-1 Espeland 1										
Utan relevans	Noko verdi	Middels verdi	Stor verdi	Svært stor verdi						
▲										
Grunngjeving for verdi: Gardsmiljøet på Espeland består i hovudsak av relativt vanlege gardsbygningars frå 1800-talet, men som er halde i god stand. Eldhuset på bnr. 13 kan vere frå byrjinga av 1600-talet, og vil såleis vere automatisk freda. Kulturlandskapet er velhalde, og utgjer ein viktig del av heilskapen til kulturmiljøet. Delområdet har lokal/regional forvaltingsverdi. På bakgrunn av dette vert delområde KA-1 vurdert å ha middels verdi .										
Påverknad										
Utbyggings-alternativ	Betra	Lite endring	Noko redusert	Redusert	Sterkt redusert (Øydelagt)					
1	▲									
										
Grunngjeving for vurdering av påverknad: Delområde KA-1 vil ikkje verte direkte påverka av tiltaket, men vil få en visuell påverknad. Påverknaden av massedeponiet vil verte negativ i anleggsfasen (støy, støv, visuelt), men då området skal tilbakeførast til jordbruksland, vil den varige endringa i høve til dagens tilstand verte minimal. Topografien vil verte endra innanfor tiltaksområdet, men vil visuelt ha liten påverknad på kulturmiljøet. Tiltaket er vurdert å medføre lite endring for delområde KA-1.										
Konsekvens										
Utbyggings-alternativ	+++ / +++ +	+ / ++	0	-	--					
1	▲									
	Konsekvensen av tiltaket vert vurdert å vere ubetydeleg, og til å medføre ubetydeleg miljøskade for delområde KA-1.									

5.3 Delområde KA-2 Espeland 2

Registreringskategori: Gardsmiljø

Delområde KA-2 ligg på Espeland (gnr. 210/1 og 2), og består av tre automatisk freda lokalitetar (registrert av Vestland fylkeskommune hausten 2022), i tillegg til ein nyare tids bygning og kulturlandskapet som desse kulturminna ligg i.

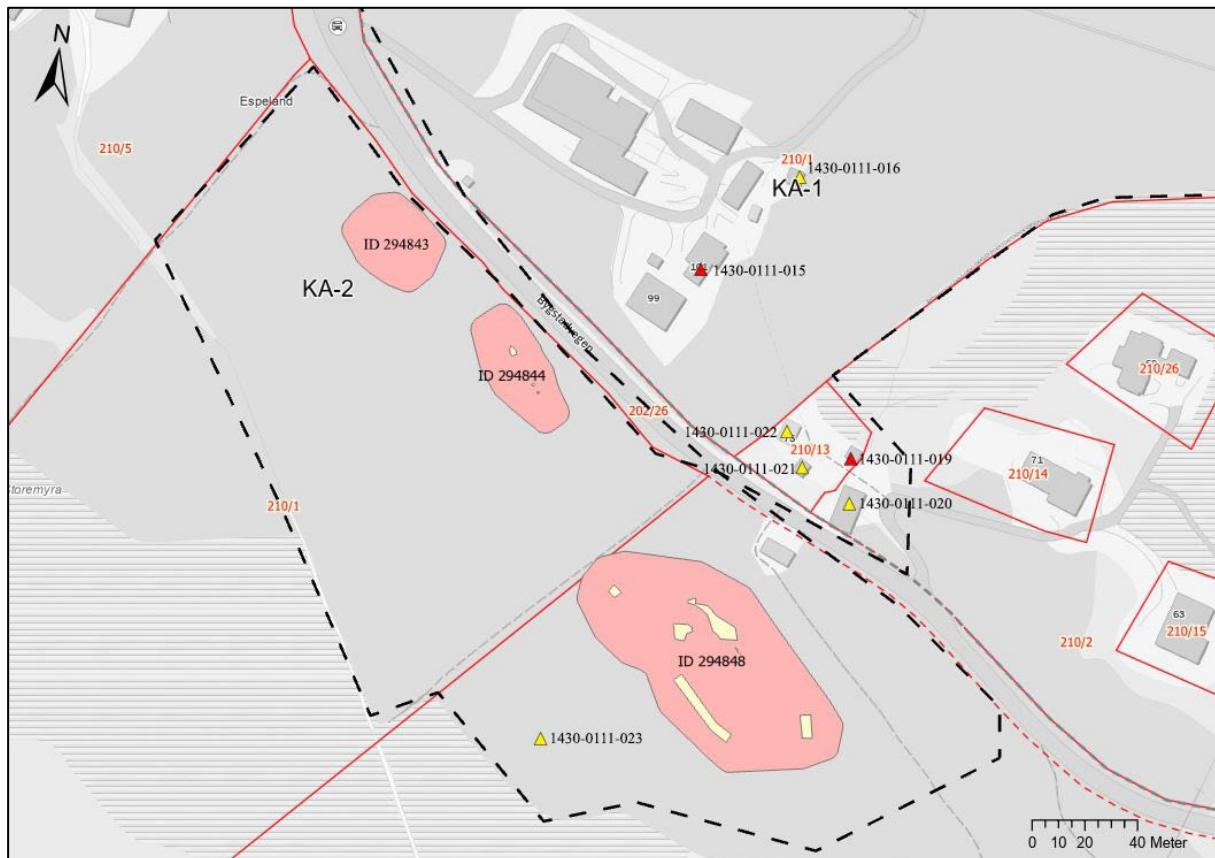
Figur 5-4. Oversiktsbilete frå Espeland. Delområde KA-2 ligg på nedsida av fylkesvegen (Foto: SVV 2022).

Lokalitet ID 294843 ligg på bruk nr. 1, og lengst nordvest av dei tre automatisk freda lokalitetane. Kulturminnet består av to veggrøfter med fleire fyllskifte ikring, og skal vere frå førreformatorisk tid. Kulturminnet er automatisk freda.

Også lokalitet ID 294844 ligg på bruk nr. 1, men om lag 30 meter søraust for den førstnemnde lokaliteten. Det vart her påvist tre førhistoriske graver. Ytterlegare skildringar av desse kulturminna manglar førebels i Askeladden. Lokaliteten er automatisk freda.

Lokalitet ID 294848 ligg på bruk nr. 2, og lengst søraust av dei tre automatisk freda lokalitetane. Kulturminnet er eit om lag 103 x 40 meter stort aktivitetsområde frå førhistorisk tid, med spor etter busetting, dyrkingslag og kokegrop, m.m. Ytterlegare skildringar av desse kulturminna manglar i Askeladden. Lokaliteten er automatisk freda.

Innanfor delområdet (på bruk nr. 2) stod det tidlegare ei SEFRAK-registrert utløe (id. nr. 1430-0111-023), men denne er i dag fjerna.¹ På bruk nr. 1, og 100 m nordvest for den ovanfor nemnde SEFRAK-registrerte bygningen, står det ein tilsvarende bygning (truleg ei utløe), men denne er ikkje SEFRAK-registrert. Bygningen viser på ortofoto over området frå 1962, og er difor truleg bygd ein gong på byrjinga/midten av 1900-talet.²

Figur 5-5. Registreringskart for delområde KA-2 Espeland 2.

Verdivurdering

Delområdet består av tre automatisk freda kulturminne, to nyare tids bygningar og kulturlandskapet som kulturminna ligg i. Det manglar detaljert skildring av dei førhistoriske kulturminna i Askeladden, men dei skal innehalde både busetnadsspor og gravminne, og har såleis stor vitskapleg kunnskapsverdi. Dei automatisk freda kulturminna vert difor vurdert å ha stor verdi, medan bygningane og kulturlandskapet er meir vanlege, og er vurdert å ha noko verdi. Generelt vert difor delområde KA-2, på bakgrunn av dei automatisk freda kulturminna, vurdert å ha **stor verdi**.

¹ Ut ifrå ortofoto kan ein sjå at bygningen vart fjerna ein gong i tidsrommet 2017–2018.

² Bygningen er ikkje vist på digitale kart, berre på ortofoto (datert 13.10.2020), så det er uvisst om han framleis står.

Tabell 5-2. Vurdering av verdi, påverknad og konsekvens for delområde KA-2 Espeland 2.

Verdivurdering: Delområde KA-2 Espeland 2					
	Utan relevans	Noko verdi	Middels verdi	Stor verdi	
				Svært stor verdi	
▲					
Grunngjiving for verdi: Delområdet består av tre automatisk freda kulturminne, ein nyare tids bygning og kulturlandskapet som kulturminna ligg i. Det manglar detaljert skildring av dei førhistoriske kulturminna, men dei skal innehalde både busettnadsspor og gravminne, og har såleis truleg stor vitskapleg kunnskapsverdi. Dei automatisk freda kulturminna vert difor vurdert å ha stor verdi, medan bygningen og kulturlandskapet er meir vanlege, og er vurdert å ha noko verdi. Generelt vert difor delområde KA-2, på bakgrunn av dei automatisk freda kulturminna, vurdert å ha stor verdi .					
Påverknad					
Utbyggings-alternativ	Betra	Lite endring	Noko redusert	Redusert	Sterkt redusert (Øydelagt)
1					
Grunngjiving for vurdering av påverknad: Som vist på kartet ovanfor, så vil over halve delområde KA-2 verte direkte påverka av tiltaket. Det automatisk freda kulturminnet ID 294848 vil verte direkte råka, og vil måtte gravast ut og frigjevest før tiltaket kan verte iverksett. Kulturminnet vil verte øydelagt. Også to nyare tids bygningar vil måtte rivast. Tiltaket vil elles ha ein viss grad av visuell påverknad på dei to attverande kulturminna innanfor delområdet, men då arealet skal fortsette å vere jordbruksland er påverknaden vurdert å vere minimal. Tiltaket råkar store delar av kulturmiljøet, og fører til tap av viktige einskildobjekt. Delområde KA-2 vert difor forringa av tiltaket.					
Konsekvens					

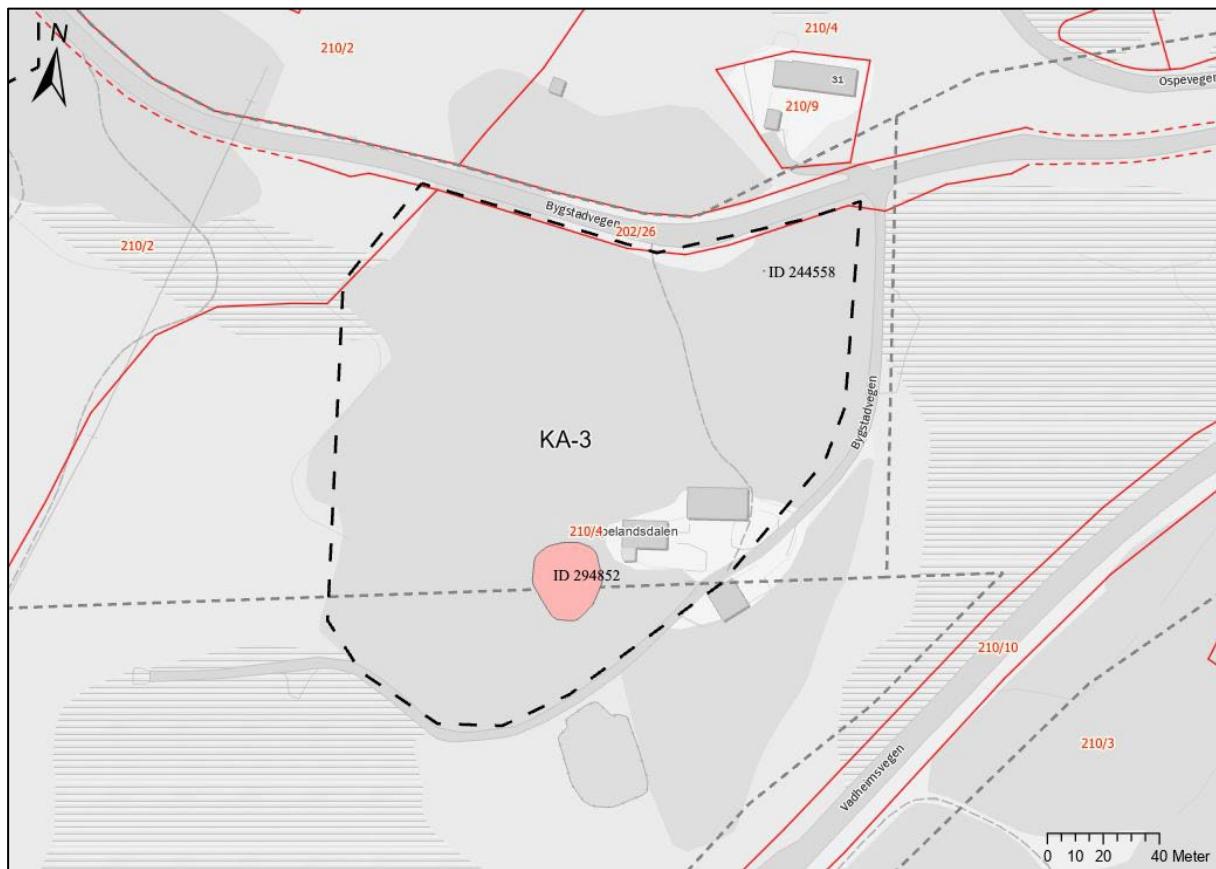
Utbyggings-alternativ	+++ / +++ +	+ / ++	0	-	--	- -	- - -
1					▲		

Tiltaket vil medføre **betydelig miljøskade** for delområde KA-2, og en konsekvens på to minus (- -).

5.4 Delområde KA-3 Espelandsdalen

Registreringskategori: Gardsmiljø

Delområde KA-3 Espelandsdalen ligg på gnr. 210/4, aust-søraust for delområda KA-1 og KA-2. Kulturmiljøet består av eitt automatisk freda kulturminne, tunet til bruk nr. 4, med tre gardsbygningar (men ingen av desse er SEFRAK-registrerte), saman med kulturlandskapet ikring. I det same området låg det tidlegare også ein automatisk freda eldstad, men denne er fjerna.

Figur 5-6. Registreringskart for delområde KA-3 Espelandsdalen (SVV 2022).

Figur 5-7. Oversiktsbilete, Espelandsdalen (Foto: SVV 2022).

Lokalitet ID 294852 er ein automatisk freda dyrkingsflate, som ligg like vest for tunet på gnr. 210/4. Kulturminnet vart registrert av Vestland fylkeskommune hausten 2022. Ei meir detaljert skildring av kulturminnet manglar i Askeladden.

I samband med reguleringsplan for fv. 57 Perhaugen – Storehaugen, registrerte Vestland fylkeskommune i 2019 ein eldstad frå førromersk jernalder like sør for fylkesvegen og vest for vegen inn til bruk nr. 4 (ID 244558) (Sogn og Fjordane fylkeskommune 2018b). Kulturminnet bestod av mørk brunsvart sand på berg, og inneheldt store bitar av trekol. Kulturminnet er registrert som *fjerna* i Askeladden.

Verdivurdering

Det automatisk freda dyrkingsflata (ID 294852) er vanleg førekommande og har noko kulturminneverdi. Kulturlandskapet er ope og velhalde og dannar ei uforstyrra ramme ikring det ovanfor nemnde kulturminnet. Dette har noko verdi. Gardshusa er representative for ein vestlandsgard frå tidleg/midten av 1900-talet, og vert vurdert å ha noko verdi. Samla vert difor delområde KA-3 Espelandsdalen vurdert å ha **noko verdi**.

Tabell 5-3. Vurdering av verdi, påverknad og konsekvens for delområde KA-3 Espelandsdalen.

Verdivurdering: Delområde KA-3 Espelandsdalen							
Utan relevans	Noko verdi	Middels verdi	Stor verdi	Svært stor verdi			
▲							
Grunngjeving for verdi: Den automatisk freda dyrkingsflata (ID 294852) er vanleg førekommende og har noko kulturminneverdi. Kulturlandskapet er ope og velhalde og dannar ei uforstyrra ramme ikring det ovanfor nemnde kulturminnet. Dette har noko verdi. Gardshusa er representative for ein vestlandsgard frå tidleg eller midten av 1900-talet, og vert vurdert å ha noko verdi. Samla vert difor delområde KA-3 Espelandsdalen vurdert å ha noko verdi .							
Påverknad							
Utbyggings-alternativ	Betra	Lite endring	Noko redusert	Redusert	Sterkt redusert (Øydelagt)		
1	▲						
Grunngjeving for vurdering av påverknad: Som vist på kartet ovanfor, så vil sin stor del av delområde KA-3 verte påverka av tiltaket, men ein vil unngå direkte påverknad av det automatisk freda kulturminnet ID 294852. Tiltaket vil elles ha ein viss grad av visuell påverknad på delområdet, men då arealet skal fortsette å vere jordbruksland er påverknaden vurdert å vere minimal. Totalt sett vert det vurdert at tiltaket vil medføre lite endring for delområdet							
Konsekvens							
Utbyggings-alternativ	+++ / +++ +	+ / ++	0	-	--	- - -	- - - -
1	▲					Konsekvensen av tiltaket på delområde KA-3 vil vere ubetydeleg, og vil medføre ubetydeleg miljøskade .	

6 Trinn 2: Konsekvens av alternativ

Trinn 2 av analysen handlar om konsekvensvurdering av temaet for heile utbyggingsalternativ. Sjå kap. 2.2.2. Utbyggingsalternativa som inngår i konsekvensutgreiinga er skildra i kap. 3.

6.1 Samanstilling av konsekvensar

Tabell 6-1 viser konsekvensar for dei ulike delområda – overført frå trinn 1 i analysen (kap. 5). Deretter er det gjeve ei samla vurdering av konsekvensar.

Tabell 6-1. Samanstilling av konsekvens for tema Kulturarv.

Delområde	Alt. 0	Alt. 1
Delområde KA-1 Espeland 1	0	0
Delområde KA-2 Espeland 2	0	--
Delområde KA-3 Espelandsdalen	0	0
Avveging		Massedeponiet vil medføre tap av ein automatisk freda lokalitet, med fleire enkeltminne. Automatisk freda kulturminne er ikkje-fornybare ressursar, og tapet av kulturminne i KA-2 vert difor veka tyngst.
Samla vurdering	0	Middels konsekvens
Rangering	1	2
Forklaring til rangering	Ein situasjon kor ein <i>ikkje</i> plasserer eit massedeponi i området, vil vere det beste for kulturminna her.	

6.2 Konsekvensar og skadereduserande tiltak i anleggsperioden

For delområda vil tiltak i anleggsfasen kunne gi negative konsekvensar ut over det permanente tiltaket. Negativ påverknad kan vere i form av visuell påverknad, støy og støv knytt til anleggsarbeid og trafikk, samt mellombels riggområde, anleggsvegar og masselagring som kan påverke og gjere permanent skade på kulturminne og arkeologiske lokalitetar. Som eit utgangspunkt må man unngå konflikt med kulturminneverdiar ved plassering av mellombels anlegg.

Merking av kulturminne: Tiltaket kan medføre fleire store terrenginngrep i område kor det er kjent både førhistoriske og nyare tids kulturminne. For å unngå skade på dei kulturminna som skal bevarast, vil det vere viktig å merke dei i anleggsperioden. Dette vil vere særskilt viktig i sårbare område. Slik merking vert gjort i samråd med kulturminneansvarlege hos Vestland fylkeskommune.

6.3 Uvisse

Konsekvensane av eit vegtiltak strekkjer seg over mange år og det er knytt stor grad av uvisse til faktisk utvikling. Det kan vere uvisse grunna kunnskapsmangel om viktige tilhøve som inngår i analysen, eller manglande kjennskap til samanhengane mellom tiltak og konsekvensar, metodane som er nytta og ikkje minst våre føresetnadar om framtida.

Opplysningar om uvisse kan være relevant for å ta avgjelder. Det er difor særstakt viktig å klarlegge i kva grad dei føresetnadane analysane byggjer på er sikre eller usikre, og korleis endringar i føresetnadane kan påverke lønsemada / vurderinga av tiltaka (Statens vegvesen 2021:40). Det vert skilt mellom uvisse knytt til tiltaket og uvisse knytt til datagrunnlaget.

Ein konsekvensanalyse skal gi ei vurdering av tilhøve i framtida. Det vil alltid være knytt uvisse til slike vurderingar. Det vert her skilt mellom generell uvisse om framtida og uvisse som kan knytast til vurderingar av eitt eller fleire alternativ.

Uvisse knytt til tiltaket

Det er pr i dag usikkert kor mykje massar som er naudsynt å deponere i området. Det er sett eit maksimalt fyllingstak på 600 000 m³, og analysen er gjort ut frå dette anslaget.

Uvisse knytt til datagrunnlaget

Det er viktig å være klar over eventuelle manglar i datagrunnlaget. Ikkje alle område er registrert eller er heildekjkande kartlagt. Eit område kan være kartlagt, men data er ikkje lagt inn i ein database. Det vil kunne variere kva og kor mykje som har vorte kartlagt. Det er også viktig å vere klar over at data kan ha vorte vurdert eller vekta etter ulike type skalaer.

Til dømes kan uvisse vere forbundet med potensialet for å finne automatisk freda kulturminne i planområdet, eller til manglande registreringar av førhistoriske eller nyare tids kulturminne. Gjennom synfaringar og kjeldesøk kan ein redusere graden av slik uvisse.

7 Referansar

7.1 Skriftelege kjelder

- Fett, P. 1957. *Førhistoriske minne i Fjordane – Gaular prestegjeld*. Historisk museum, Bergen.
- Norconsult. 2019. *Detaljregulering for fv. 57 Perhaugen – Storehaugen. Framlegg til planomtale med konsekvensutgreiing og ROS-analyse*. Sogndal.
- Sogn og Fjordane fylkeskommune. 2018a. *Kultur for alle. Regional plan for kultur i Sogn og Fjordane 2019–2027*.
- 2018b. *Reguleringsplan Fv 57 Perhaugen – Storehaug, Gnr/bnr 110/1,2,4,5, 102/3, 111/2, Gaular kommune*. Rapport frå kulturminneregistrering.
- Statens Vegvesen. 2011a. *E39 Langeland–Moskog og Kommunedelplan Trafikk Førde. Planprogram*.
- 2011b. *E39 Langeland–Moskog og Kommunedelplan Trafikk Førde. Silingsrapport*.
- 2012. *E39 Langeland–Moskog. Kommunedelplan. Delrapport kulturmiljø*. Sweco.
- 2021. *Håndbok V712 Konsekvensanalyser*.
- Sunnfjord kommune. 2021. *Kulturminneplan Gaular 2021–2023*.
- Timberlid, J. A. (red.) 1990. *Bygdebok for Gaular. Band I. Frå dei eldste tider og fram til omkring 1600*.
- 2000. *Bygdebok for Gaular. Band VIa. Gardar og folk. Bygstad sokn*.

7.2 Kjelder på internett

Riksantikvaren sin database Askeladden

Universitetsmusea sin portal for gjenstandar og foto

Jordskifteretten sin oversikt over utskiftingskart

Fylkesatlas Vestland

Fylkesarkivet i Vestland

Per Fett: "Førhistoriske minne på Vestlandet"

Oluf Rygh: "Norske Gaardnavne"

Nasjonale mål for kulturminner og kulturmiljø

Regional plan for kultur, vedteken i gamle Sogn og Fjordane

Kulturminneplan for Gaular kommune 2021 – 2023

Plan- og bygningsloven (PBL)

Forskrift om konsekvensutgreiing etter plan- og bygningsloven

Håndbok V712 – Konsekvensanalyser

7.3 Munnlege kjelder

Birgit Tansøy, seniorrådgjever, Vestland fylkeskommune.

Statens vegvesen
Pb. 1010 Nordre Ål
2605 Lillehammer

Tlf: (+47) 22 07 30 00

firmapost@vegvesen.no

vegvesen.no

Tryggere, enklere og grønnere reisehverdag